

Ю.О. Ніколаєць

ВІТЧИЗНЯНІ ІСТОРІОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УРСР СЕРЕДИНИ 40-Х – СЕРЕДИНИ 60-Х РР. ХХ СТ.

Радикальні перетворення, що відбуваються в українському суспільстві, викликають значні зміни і в системі історичних та історіографічних досліджень. В кінці 1980-х – на початку 1990-х років в історичній науці намітилася тенденція до переосмислення нашого недавнього минулого, з'явилися нові концепційні трактування історії України ХХ століття. Значна кількість наукових праць була написана вітчизняними істориками вже після проголошення незалежності України, однак кількість історіографічних праць залишається відносно невеликою. Протягом кількох останніх років проходить процес поступового перегляду оцінок діяльності радянських науковців. Велика кількість досліджень суспільно-політичного життя країни, зроблених радянськими істориками, не може бути відкинута тільки тому, що вони писали їх, спираючись на ідеологію, яка нині піддається нищівній критиці, адже фактичний матеріал, на відміну від висновків, зберігає велике значення для проведення подальших досліджень і у наш час. Звичайно, фактичний матеріал підбирався радянськими науковцями тенденційно з метою підігнати факти під готові висновки, але поруч із іншими фактами, які стали відомими зараз, та, спираючись на нову методологічну базу досліджень, можна, не відкидаючи фактичного доробку істориків часів існування Радянського Союзу, створити нові історичні дослідження, висновки яких будуть зроблені з нових позицій, що диктуються сучасними умовами життя та сумою історичних знань, яка накопичена на сучасний момент. Тому-то історичний доробок радянських науковців, переосмислення їх думок, відокремлення ідеологічних нашарувань, недоведених висновків, спростованих часом, від цінного фактичного матеріалу та висновків, що заслуговують на увагу сучасних істориків, і повинен бути одним із складових предмету сучасного історіографічного дослідження разом із доповненням аналізу робіт сучасних вчених. Метою даної роботи є аналіз вітчизняних історіографічних праць, в яких оцінювалися історичні дослідження, присвячені вивченню суспільно-політичних процесів в УРСР середини 1940-х – середини 1960-х років.

До середини 1950-х років істориками радянського суспільства був накопичений значний досвід і зібраний великий матеріал, який все важче було втискувати у існуючі тоді схеми. Склалося певне протиріччя між можливостями історичної науки і ступенем їх реалізації. Зняття цього протиріччя частково сприяла зміна умов розвитку історіографії радянського суспільства, що було пов'язано із рішеннями ХХ з'їзду КПРС.¹ Після смерті Сталіна і ХХ з'їзду КПРС перед істориками постало завдання переосмислити і по-новому викласти проблеми вітчизняної історії, подолавши культ особи Сталіна.² В рекомендаціях створеної на початку 1959 р. в системі АН УРСР координаційної комісії з історії визначався загальний напрям історіографічних досліджень, де зазначалося, що “вивчення історії історичної науки на Україні, як невід'ємної складової частини загальної проблеми освоєння наукової спадщини минулого, передбачає критичну оцінку історичних праць дворянсько-поміщицької та ліберально-буржуазної історіографії. Розробка проблеми передбачає створення загальної праці, яка охопить її в цілому, і видання окремих великих узагальнюючих монографічних досліджень та брошур”.³ Фактично, таким чином, головним напрямом розвитку вітчизняної історіографії визначалася критика буржуазних історичних теорій. Загальним недоліком історіографічних праць радянського періоду є визнання того, що вивчення історіографії історії невід'ємно повинно було пов'язуватися із боротьбою проти буржуазних її фальсифікацій.⁴ Систематизація досягнень власної історичної науки відходила на другий план. Багатьма дослідниками були відкинута досягнення вітчизняної історичної науки, зроблені у період сталінщини. Член-кореспондент АН СРСР М.П.Кім наголошував, що культ особи здійснив серйозний негативний вплив на формування кадрів істориків, адже

значна їх частина сформувалася у період розквіту культу особи.⁵

Скликана за ініціативою ЦК КПРС у 1962 р. Всесоюзна нарада, на якій обговорювалися заходи щодо поліпшення підготовки науково-педагогічних кадрів для історичних наук, звернула увагу на необхідність поглибити дослідження історіографічних проблем, але знову ж таки в ракурсі розширення фронту аргументованої критики фальсифікацій буржуазної історіографії.⁶

XX з'їзд КПРС виступає у працях багатьох історіографів своєрідним рубежем, мірилом зрілості історичної науки. У брошурі Ф.П.Шевченка висловлена думка, що відійшли у вічність обставини, які склалися на ідеологічному фронті під час прояву культу особи, коли в працях з історії мали місце такі негативні риси як догматизм і антиісторизм, начотництво і цитатництво, кон'юктурність, ювілейне славослов'я і “викривальна” крикливість, коли складний історичний процес часто спрощувався, автори не рахувалися з фактами, аналіз підміняли схемою, а творча думка подекуди була такою бідною, що її ледь вистачало для того, щоб перейти від однієї цитати до іншої. Настав кінець дошкульній і тяжкій атмосфері дріб'язкової опіки і грубого адміністрування, підозрілості і недовір'я, масових безпідставних репресій та упередженого ставлення до багатьох істориків.⁷ Подібні твердження – це швидше прагнення видати бажане за дійсне, адже, незважаючи на припинення масових політичних репресій, багато інших негативних рис розвитку радянського суспільства та історичної науки залишалися і у посталінський період.

Для істориків та історіографів радянського суспільства велике значення мало прийняття постанови Ради Міністрів СРСР від 7 лютого 1956 р. “Про заходи по впорядкуванню зберігання та кращому використанню архівних матеріалів міністерств і відомств”. Після цієї постанови розширився доступ перш за все до фондів радянського періоду. Найбільш важливою рисою історіографії радянського суспільства 1955-1965 рр. було вдосконалення методології та підвищення наукового рівня досліджень. Для історіографічних праць того часу були характерними вади, що впливали із незавершеності кроків у сфері демократизації радянського державного ладу, що стримувало обговорення багатьох питань.

Координацією історіографічних досліджень, що здійснювалися в республіці, займалася створена у 1964 р. Наукова рада з проблеми “Історія історичної науки”, яку очолив Ф.П.Шевченко, а згодом І.О.Гуржій. Крім співробітників академічних інститутів, до неї входили провідні спеціалісти-історіографи з вузів Києва, Харкова, Одеси, Львова, Ужгорода, Кам'янця-Подільського.⁸

Одна із спроб систематизації творчого доробку радянських істориків післявоєнного періоду належить співробітникам Інституту історії АН УРСР В.П.Сидоренко, К.А.Прилипка, В.Д.Калиті, які опублікували два випуски хроніки подій комуністичного будівництва в Україні.⁹ Використавши союзні, республіканські, обласні та міські газети, упорядники відібрали найважливіші, на їх думку, події в політичному, економічному і культурному житті трудящих Української РСР і виклали ці події в хронологічній послідовності із посиланнями на джерела. Однак власне історіографічний аналіз літератури в цьому виданні відсутній. Крім того, у цій праці аналізуються фактично тільки матеріали періодичної преси, що у певній мірі знижує цінність її як історіографічного доробку.

Із історіографічних праць радянських істориків 1960-х років варто відзначити книгу “Очерки по историографии советского общества”, яка була підготовлена працівниками Академії суспільних наук при ЦК КПРС. В ній зроблена спроба подати історіографію радянського суспільства не у вигляді окремих статей, а систематизовано. Розділ XI спеціально присвячується історії робітничого класу СРСР післявоєнного періоду. Значне місце цьому періоду відводиться і при висвітленні історіографії союзу робітничого класу і селянства (розділ XII) та так званої культурної революції в СРСР (розділ XIII). У трьох останніх розділах певну увагу приділено історичній літературі, що вийшла в Україні й висвітлює післявоєнний період. Однак праць, присвячених історіографічному аналізу

.....
.....
післявоєнної історії України, авторами яких були б російські дослідники, практично не існує.

У суто історіографічному плані післявоєнний період історії українського народу майже не досліджувався і в Україні. В небагаточисельних статтях із загальних питань української радянської історіографії, що належать І.О.Гуржію, В.А.Дядиченку, Ф.Є.Лосю, В.Г.Сарбею, Ф.П.Шевченку, цьому питанню відводиться небагато місця.¹⁰ Вони аналізують переважно монографічну літературу, яка становить лише частину історичних праць.

Характеризуючи розвиток вітчизняної історіографії періоду хрущовської “відлиги”, С.Білокінь справедливо зауважив, що радянські історики критикували тоді сталінський період рівно настільки, наскільки їм це дозволили і, більше того, навіть доручили.¹¹

1964 р. приніс радянській історичній науці нові політичні орієнтири, відповідно до яких необхідно було заново “переоцінити” діяльність чергового партійного лідера, який був позбавлений влади. Керуючись відповідними рішеннями партії, більшість радянських істориків почали негативно тлумачити реформи Хрущова, а ті, хто займався історіографією історії України, отримали завдання “поновити” оцінки історичних творів, написаних у період з 1953 по 1964 р. Одним із найбільш відомих вітчизняних історіографів того часу був А.В.Санцевич, який зробив вагомий внесок у розвиток історіографії історії України. У праці “Проблеми історії України післявоєнного періоду в радянській історіографії” він вперше дослідив найважливіші в його розумінні проблеми історії Української РСР післявоєнного періоду у відображенні радянської історіографії, серед яких були умови розвитку історичної науки в Україні в 1945-1965 рр., вивчення історичного шляху робітничого класу, історії селянства, культурного будівництва в республіці. Засуджується у цій праці “надмірне” вихваляння істориками періоду 1953-1963 рр., випадковість у доборі фактичного матеріалу, поверховість суджень, ігнорування труднощів історичного процесу. Як і абсолютна більшість радянських істориків того часу, А.В.Санцевич вказував, що українці, як і “всі радянські люди”, вже у середині 1960-х років вступили у період розгорнутого будівництва комунізму. На підтвердження своєї думки, продиктованої черговими “установками” ЦК КПРС, він наводить численні дані зростання обсягів виробництва в УРСР, вказуючи при цьому, що майже половина бюджету республіки спрямовується на соціально-культурні заходи.¹² Необхідність свого дослідження він також мотивує документами КПРС, вказуючи, що Програма КПРС закликає “розкривати закономірний процес руху людства до комунізму”, і історики повинні виконувати завдання по “вивченню переможного перевіреного життям історичного досвіду Комуністичної партії і радянського народу”.¹³

У праці А.В.Санцевича спостерігаємо кілька протиріч, які автор намагається обґрунтувати, уникаючи пояснення їх причин. Так, автор виступає проти так званої “теорії дистанції”, прихильники якої вважають, що історичний процес можна досліджувати на віддалі якогось, ніким не визначеного часу. І тут же він говорить про труднощі, з якими стикаються історики, досліджуючи не досить віддалені у часі проблеми. До таких труднощів він відносить те, що важливі джерела для вивчення історії здебільшого ще не відкриті в архівах, а знаходяться у поточному діловодстві відомств і установ. Цілком правильно констатувавши факт відсутності повних статистичних підрахунків, А.В.Санцевич наголошує, що історик, який пише свою роботу так би мовити “по свіжих слідах”, має в розпорядженні величезну кількість матеріалів преси, а також значну кількість “літератури переважно нарисово-публіцистичного характеру”.¹⁴ Отже, історик фактично пропонується писати роботу не на основі архівних матеріалів та статистичних даних, а на матеріалах преси, значна частина яких в силу своєї специфіки не є джерелом точних фактів. Про це зазначали у своїй праці радянські історики М.П.Ким та А.В.Фадеев, вважаючи що розгляд не багатьох віддалених від історика подій ускладнений тим, що “багато явищ знаходиться у русі, розвитку, багато процесів не закінчені, що утруднює їх періодизацію і узагальнення”.¹⁵

Деякі аспекти аналізу висвітлення в історичних працях суспільно-політичних процесів в УРСР у середині 1940-х – середині 1960-х рр. знайшли своє відображення в дослідженні А.В.Санцевича “Українська радянська історіографія (1945-1982 рр.)”¹⁶ та в інших

його працях, де автор аналізував історіографію українського радянського міста, трудових звершень комсомольців та молоді Української РСР, виклав своє бачення методології історіографічного дослідження, а також основних підходів до оцінки джерел з історії України.¹⁷

Окремі аспекти вітчизняної історіографії суспільно-політичних процесів в УРСР досліджуваного періоду зачіпалися у загальносоюзних історіографічних працях.¹⁸ Однак у цих роботах порівняно скромно представлений період з середини 1940-х до середини 1960-х рр. Так само мало місця приділяється й українській історіографії, адже предметом дослідження є вся радянська історична наука. Здебільшого згадуються праці, видані російською мовою, тоді як переважна більшість робіт, що висвітлюють післявоєнний період історії Української РСР, написані українською мовою. З іншого боку, ці збірники чи брошури ставлять багато загальних питань, які мають пряме відношення і до тематики українських істориків.

Заслугове на увагу історіографічна робота В.І.Юрчука.¹⁹ Хоча загалом стаття написана у історико-партійному плані, її автор захоплюється аналізом суто економічних праць. Вона охоплює лише частину післявоєнного періоду (1945-1953 рр.) і не може похвалитися аналізом історіографії історії селянства, розвитку культури тощо. Протягом 1968-1973 рр. побачили світ історіографічні збірники, видані Інститутом історії АН УРСР.²⁰ Окремі аспекти досліджуваної проблеми висвітлювалися радянськими вченими у монографіях, присвячених історії історичних досліджень про робітничий клас, про дружбу народів СРСР та її роль у соціалістичному та комуністичному будівництві в країні.²¹ У республіці було підготовлено і видано перший у Радянському Союзі спеціальний енциклопедичний довідник про видатних істориків-академіків і членів-кореспондентів союзної та республіканської академії.²² Він може бути джерелом щодо висвітлення загальних поглядів істориків на проблеми розвитку УРСР післявоєнного періоду.

Активізацію вивчення історії радянського суспільства було пов'язано із необхідністю “конкретизації шляхів соціалістичного будівництва” в СРСР, оскільки історичні праці відповідного напрямку були досить важливими для ідеологічної роботи.²³ Незважаючи на збільшення кількості радянських істориків у другій половині 1940-х – на початку 1950-х років завдяки відкриттю великої кількості нових історичних факультетів, спостерігалось відставання радянських науковців у написанні праць з історії післявоєнного радянського суспільства. Значно більше уваги приділялося проблемам розвитку царської Росії, “жовтневої революції” та висвітленню періоду війни із фашизмом.

Для історіографії вітчизняної історії періоду хрущовської “відлиги” характерним є загальний недолік, пов'язаний із пануючою тоді концепцією розвитку соціалізму без протиріч. З поля зору випадали як «неіснуючі» ті явища і протиріччя минулого, які у дійсності породжували “неідеальну сучасність”.²⁴ Незавершеність реабілітаційного процесу, що почалася у середині 1950-х років, не давала можливості з наукових позицій аналізувати багато важливих сторін нашої історії.

Новий етап історіографічних досліджень почався і в умовах перебудови, коли побачили світ раніше суворо засекречені документи і матеріали післявоєнної радянської доби. У цей час побачили світ історіографічні збірники статей та колективні монографії співробітників Інституту історії АН УРСР.²⁵ Проблеми вивчення історичного досвіду Компартії України стали предметом дослідження І.Ф.Кураса, який окреслив ряд проблем, характерних для вітчизняних історіографічних праць, пов'язаних із аналізом історичних праць з історії партії.²⁶ Однак історіографічний аналіз історичних робіт, присвячених досліджуваному періоду в них залишився відносно поверховим. У 1987 р. В.Г.Сарбей справедливо зауважив, що докладний аналіз усього доробку вчених Української РСР залишається справою майбутнього, і висловив сподівання, що його публікація спонукає тих з них, хто розробляє історіографічну проблематику, зайнятися підготовкою ґрунтовної узагальнюючої праці.²⁷ Однак у період з 1985 по 1991 рр. увагу вітчизняних науковців

привертали до себе події, пов'язані із викриттям суті радянської тоталітарної держави, прорахунків та помилок радянського керівництва у внутрішній та зовнішній політиці у той час, і значно менше уваги приділялося проблемам післявоєнного розвитку суспільства.

Після проголошення незалежності України для істориків відкрилося широке поле для проведення нових досліджень на основі документів та матеріалів, які раніше були їм недоступними. У минуле відійшла більшість жорстких ідеологічних установок радянських часів, які сковували ініціативу історичних та історіографічних досліджень. З точки зору методики проведення історіографічних досліджень звертає на себе увагу стаття Ю.С.Ганжурова, де розкриваються результати застосування кількісних методів дослідження оповідних джерел на прикладах центральної республіканської преси періоду “хрущовської відлиги”.²⁸ У 2000 р. вийшла монографія, присвячена вивченню історіографії, методології та джерельної бази досліджень аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ ст.²⁹

Загалом більшість історіографічних досліджень, присвячених аналізу історичних праць з історії суспільно-політичних процесів в УРСР середини 1940-х – середини 1960-х рр. була написана ще у радянський період. Тому й аналіз історичної літератури з даної тематики є неповним без врахування здобутків сучасних вітчизняних науковців. Крім того, історіографічний аналіз праць радянських дослідників потребує використання нових методів і підходів, що утвердилися в сучасній українській історичній науці. Це робить перспективним написання у майбутньому нових історіографічних праць, які б з позиції сьогодення дали оцінку історичним працям, присвячених вивченню суспільно-політичних процесів в УРСР у перше повоєнне двадцятиліття.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Барсенков А.С. Основне этапы изучения советского общества в исторической науке //Вестник Моск.ун-та. Сер. 8. История.-1990.-№ 2.-С. 14; 2. Очерки истории исторической науки в СССР / Под ред. М.В.Нечкиной и др.-М., 1985.-Т. 5.-С. 23-24; 3. Основні проблеми історичної науки в Українській РСР.-К., 1959.-С. 53; 4. Див: Сахаров А.М. Изучение отечественной истории за 50 лет советской власти.-М., 1968.-С. 42; 5. Ким М.П. Над чем работают историки (Вопросы истории советского общества).-М., 1962.-С. 12; 6. Всесоюзное совещание о мерах улучшения подготовки научно-педагогических кадров по историческим наукам 18-21 декабря 1962 г.-М., 1964.-С. 34-35, 118, 123, 324, 341; 7. Шевченко Ф.П. Історія і сучасність. Про розвиток історичної науки на Україні.-К., 1965.-С. 17; 8. Записка о состоянии и развитии исследований по проблеме «История исторической науки в Украинской ССР» /Редкол.: Ф.П.Шевченко, В.Г.Сарбей, Е.Ф.Белинский.-К., 1967.-С. 6-7; 9. Літопис комуністичного будівництва: Хроніка подій на Україні (1959-1961) / АН УРСР, Ін-т історії; Відп. ред. Ф.П.Шевченко.-К., 1962; Літопис комуністичного будівництва: Хроніка подій на Україні (1961-1962) / АН УРСР, Ін-т історії; Відп. ред. Ф.П.Шевченко.-К., 1964; 10. Лось Ф.Є. Развитие исторической науки на Украине за роки Радянської влади /Розвиток науки в Українській РСР за 40 років.-К., 1957.-С. 31-35; Гуржій І., Сарбей В. Українська радянська історична наука на новому піднесенні //Комуніст України.-1964.-№ 1.-С. 46-57; Дядиченко В.А., Лось Ф.Є., Сарбей В.Г. Развитие исторической науки на Украине (1917-1963 гг.) // Вопросы истории.-1964.-№ 1.-С. 3-26; Шевченко Ф.П., Сарбей В.Г. Радянська історична наука на службі будівництва комунізму //Укр.істор.журн.-1965.-№ 1.-С. 3-15; 11. Білокінь С. Про становище історичної науки в Україні // Український історик.-1990.-№ 1-4.-С. 139; 12. Санцевич А.В. Проблеми історії України післявоєнного періоду в радянській історіографії.-К., 1967.-С. 4; 13. Програма Комуністичної партії Радянського Союзу. Прийнята ХХІІ з'їздом КПРС.-К., 1961.-С. 112; 14. Санцевич А.В. Проблеми історії України післявоєнного періоду в радянській історіографії.-К., 1967.-С. 8; 15. Ким М.П., Фадеев А.В. Крупный труд советских историков //Вестник АН СССР.-1964.-№ 11.-С. 14; 16. Санцевич А.В. Українська радянська історіографія (1945-1982 рр.).-К., 1984; 17. Санцевич А.В. Післявоєнна історіографія українського радянського міста //Укр.істор.журн.-1962.-№ 4.-С. 105-110; Санцевич А.В. Висвітлення трудових звершень молоді України в післявоєнний період //Укр.істор.журн.-1963.-№ 1.-С. 118-124; Санцевич А.В. Дружба народів СРСР в післявоєнній українській історіографії //Укр.істор.журн.-1964.-№ 4.-С. 3-14; Санцевич А.В. Українська радянська історіографія про передові почини трудящих УРСР (1958-1964 рр.) //Укр.істор.журн.-1965.-№ 2.-С. 3-14; Санцевич А.В. Развитие исторической науки на Украине між ХХІІ і ХХІІІ з'їздами партії //Укр.істор.журн.-1966.-№ 3.-С. 40-52; Санцевич А.В. Джерелознавство з історії Української РСР післявоєнного періоду (1945-1970).-К., 1972; Санцевич А.В. Методика исторического исследования.-К., 1984. Санцевич А.В., Комаренко Н.В. Развитие исторической науки в Академии Наук Украинской ССР 1936-1986 гг.-К., 1986; Санцевич А.В. Методика исторического исследования. 2-е изд., перераб., доп. / АН УССР. Ин-т истории.-К., 1990; Санцевич А.В. Інститут історії України Національної Академії наук України: Історіогр. Нарис (до 60-річчя установи).-К., 1998; 18.

Алексашенко А.П. Вопросы культурно-технического роста советского рабочего класса в исторической литературе после XX съезда КПСС // Очерки по историографии советского общества / Под ред. М.Е.Найденова, С.Ф.Найды, Л.М.Папина.-М., 1967.-С. 265-284; Барсенков А.С. Советская историческая наука в послевоенные годы 1945-1955.-М., 1988; Барсенков А.С. Основные этапы изучения советского общества в исторической науке // Вестник Моск.ун-та. Сер. 8. История.-1990.-№ 2.-С. 3-23; Советская историческая наука от XX к XXII съезду КПСС. История СССР.-М., 1962; Историография социалистического и коммунистического строительства в СССР.-М., 1962; Историография истории СССР (эпоха социализма) / Под ред. И.И.Минца.-М., 1982; Некоторые проблемы истории советского общества (историография).-М., 1964; Волков И.М. Сельское хозяйство и колхозное крестьянство первых послевоенных лет в советской исторической литературе // Очерки по историографии советского общества / Под ред. М.Е.Найденова, С.Ф.Найды, Л.М.Папина.-М., 1967.-С. 215-237; Сахаров А.М. Изучение отечественной истории за 50 лет советской власти.-М., 1968; Касьяненко В.И. Историография развитого социализма в СССР.-М., 1976; Историческая наука и некоторые проблемы современности. Статьи и обсуждения.-М., 1969; Очерки по историографии советского общества.-М., 1965; 19. Юрчук В.І. Історіографія Компартії України післявоєнного періоду // Укр.істор.журн.-1964.-№ 2.-С. 123-130; 20. Історіографічні дослідження в Українській РСР / АН УРСР. Ін-т історії.-Вип. 1.-К., 1968; Історіографічні дослідження в Українській РСР / АН УРСР. Ін-т історії.-Вип. 2.-К., 1969; Історіографічні дослідження в Українській РСР / АН УРСР. Ін-т історії.-Вип. 3.-К., 1970; Історіографічні дослідження в Українській РСР / АН УРСР. Ін-т історії.-Вип. 4.-К., 1971; Історіографічні дослідження в Українській РСР / АН УРСР. Ін-т історії.-Вип. 5.-К., 1972; Історіографічні дослідження в Українській РСР / АН УРСР. Ін-т історії.-Вип. 6.-К., 1973; 21. Оприщенко А.Л. Историография социалистического соревнования рабочего класса СССР.-Харьков, 1975; Комаренко Н.В. Дружба и сотрудничество народов СССР: Укр. сов. историография.-К., 1984; 22. Видатні радянські історики / Гуржій І.О., Петренко В.С.-К., 1969; 23. Барсенков А.С. Основные этапы изучения советского общества в исторической науке // Вестник Моск.ун-та. Сер. 8. История.-1990.-№ 2.-С. 12; 24. Білокінь С. Про становище історичної науки в Україні // Український історик.-1990.-№ 1-4.-С. 19; 25. Історія та історіографія України: Зб.наук.праць. /АН УРСР. Ін-т історії.-К., 1985; Историография истории Украинской ССР / АН УССР. Ин-т истории / Редкол.: И.С.Хмель и др.-К., 1986; Историография истории Украинской ССР / АН УССР. Ин-т истории / Редкол.: И.С.Хмель и др.-К., 1987; Вспомогательные исторические дисциплины: Историография и теория / АН УССР. Ин-т истории /Редкол.: Ю.Ю.Кондуфор и др.-К., 1988; Интеллигенция Советской Украины (некоторые вопросы историографии и методологии исследования) / АН УССР. Ин-т истории /Редкол.: Ю.А.Курносов и др.-К., 1988; Історія України: нові підходи в історіографії та археології / АН УРСР. Ін-т історії; Авт.: О.І.Гуржій, О.В.Гарань.-К., 1989; 26. Курас І.Ф. Перебудова та актуальні проблеми вивчення історичного досвіду Компартії України // Укр.істор.журн.-1989.-№ 7.-С. 3-18; 27. Сарбей В.Г. Історіографічні дослідження на Україні за 70 років Радянської влади // Укр.істор.журн.-1987.-№ 12.-С. 122-134; 28. Ганджуров Ю.С. Преса України другої половини 50-х – початку 60-х рр. як об'єкт кліометричних досліджень у сучасному джерелознавстві // Укр.істор.журн.-1991.-№ 12.-С. 39-48; 29. Історіографія, методологія та джерельна база досліджень аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ століття / С.В.Кульчицький, П.П.Панченко, С.С.Падалко та ін.-К., 2000.

В.А. Тучинський

МОЛДОВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МЕНШИНА ПІВДНЯ УКРАЇНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ІСТОРИКІВ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВИ

Історія та культура кожного народу – унікальне, неповторне та багатогранне явище. Це в повній мірі стосується і етнічних спільнот України. Згідно із постулатом, поширеним серед істориків та етнографів, той, хто знає лише один народ, не знає жодного. І справді, пізнання минулого та сучасного народів, особливо споріднених територіально, дозволяє краще визначити роль і місце власного народу в колі інших.

Представники молдовської національної меншини, однієї із найчисельніших в Україні, залишили помітний слід в історії їх другої батьківщини. Символом релігійно-культурного єднання двох народів стала постать сина молдовського господаря Симеона – Петра Могили – Митрополита Київського і Галицького. Справжнім оборонцем інтересів української автономії був молдованин, останній незалежний від Московської держави Гетьман України Данило Апостол. Молдовські селяни зробили значний внесок у господарське освоєння та економічний розвиток Півдня України, були засновниками багатьох галузей сільського господарства. Однак історичне минуле молдован Півдня України мало привертало увагу як істориків України, так і Республіки Молдови.

Автор публікації ставить за мету дати характеристику найважливіших праць